

УДК: 378.146

МИКОЛА СКИБА

м. Хмельницький, Україна

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КРИТЕРІЇВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ШКАЛИ ОЦІНЮВАННЯ ECTS
У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

**IMPLEMENTATION OF EUROPEAN ECTS
ASSESSMENT CRITERIA INTO THE HIGHER
EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE**

Розкрито проблему оцінювання навчальної успішності студентів у вищих навчальних закладах України. Обґрунтовано необхідність імплементації критеріїв оцінювання за європейською шкалою ECTS. Визначено переваги впровадження критеріїв оцінювання ECTS у вищі навчальні заклади України. З'ясовано, що використання інтегральної шкали переходу дозволяє гармонізувати вітчизняну шкалу оцінювання, чітко фіксувати результати навчання студентів та видавати додаток до диплому європейського зразка.

Ключові слова: оцінювання, шкала оцінювання ECTS, критерії оцінювання, Болонський процес, система вищої освіти.

Раскрыта проблема оценивания учебной успеваемости студентов в высших учебных заведениях Украины. Обоснована необходимость имплементации критериев оценивания за европейской шкалой ECTS. Определены преимущества введения критериев оценивания ECTS в высшие учебные заведения Украины. Выяснено, что использование интегральной шкалы перехода позволяет гармонизировать отечественную шкалу оценивания, четко фиксировать результаты обучения студентов и выдавать приложение к диплому европейского образца.

Ключевые слова: оценивание, шкала оценивания ECTS, критерии оценивания, Болонский процесс, система высшего образования.

The problem of students' academic achievements assessment at higher educational establishments of Ukraine has been defined. The necessity of European ECTS assessment criteria implementation has been substantiated. Advantages of ECTS assessment criteria implementation into higher educational establishments have been defined. It has been found out that the usage of integral scale of transition makes it possible to optimize home assessment scale, strictly control results of students' studying and issue appendix to the diploma of European model.

Key words: assessment, ECTS assessment scale, assessment criteria, Bologna process, system of higher education.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Оцінювання є невід'ємною складовою навчального процесу, що виникло як специфічна процедура у педагогіці і постійно супроводжує розвиток освіти. Традиційно система оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів у вітчизняній вищій освіті виражається в її оцінці і базується на критеріальному підході. Головна особливість цього підходу полягає в тому, що він дозволяє співставляти рівень індивідуальних навчальних досягнень студента з запланованим до засвоєння повним обсягом знань, умінь, навичок (ЗУН), вимогами стандартів до окремих навчальних дисциплін, або групи дисциплін.

Зазвичай, оцінку успішності (навченості, продуктивності навчання) обраховують як відношення: $O = \Phi / \Pi \cdot 100 (\%)$, де O – оцінка успішності; Φ – фактичний обсяг засвоєних знань, умінь; Π – повний обсяг знань, умінь, що запланований для засвоєння. Отже, оцінка – чисельний аналог оцінювання. Оцінка – спосіб і результат, який підтверджує відповідність чи невідповідність знань, умінь та навичок студента цілям і завданням навчання. Важливо пам'ятати, що оцінка це не число, що отримується в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження (наприклад бал 5 відповідає оціночному судженню «відмінно»). Виставляючи оцінку, педагог має її обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема об'єктивного і правильного оцінювання у науково-педагогічній літературі досліджується такими провідними педагогами та освітянами як А. Алексюк, О. Барановська, В. Безпалько, О. Біляковська, І. Лернер, І. Підласий, Л. Семушина, Н. Талізін, Д. Чернилевський, Є. Шиянова, Н. Ярошенко та інші. Проте у світлі сучасних тенденцій входження України у Європейський освітній простір виникає потреба коректної імплементації критеріїв оцінювання системи ECTS в українські вищі навчальні заклади.

Формулювання мети статті. Зважаючи на актуальність окресленої проблеми, у статті ставимо за мету окреслити основні умови правильного впровадження критеріїв оцінювання за європейською кредитно-модульною системою в вищі навчальні заклади України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Діючи сьогодні критерії оцінювання залишилися з часів панування у вищій школі концепції змісту освіти як сукупності ЗУН, отже базуються, в основному, на якісних показниках повноти, глибини, міцності, системності, оперативності, свідомості, узагальненості знань і умінь студентів [1, с. 27]. Крім цього враховуються такі додаткові показники як уміння студента пов'язувати зміст дисципліни зі змістом майбутньої професійної діяльності, обґрунтовано вирішувати професійні завдання, а також ступінь самостійності студента. На оцінку впливає не тільки правильність, але й чіткість відповіді студента, культура його мовлення (усна й письмова) тощо.

Розробка критеріїв і показників оцінювання є трудомісткою роботою, що ускладнюється багатодисциплінарністю підготовки фахівців різних напрямів і спеціальностей, і тому можна говорити про них лише узагальнено. Результати навчальної роботи студентів ВНЗ оцінюють за п'ятибальною шкалою відповідно до встановлених критеріїв (табл. 1).

Таблиця 1

**Характеристика п'ятибальної шкали оцінювання
навчальних досягнень студентів у вищій школі**

Оцінка	Бал	Критерій оцінювання навчальних досягнень
«Відмінно»	5	За глибоке і повне опанування змісту навчального матеріалу, в якому студент легко орієнтується, володіє понятійним апаратом, за уміння пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення
«Добре»	4	За повне засвоєння навчального матеріалу, володіння понятійним апаратом, орієнтування у вивченому матеріалі, свідоме використання знань для вирішення практичних завдань, грамотний виклад відповіді, але у змісті і формі відповіді мали місце окремі неточності (похибки)
«Задовільно»	3	За знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, при цьому виклад його не повний, непослідовний. Студент допускає неточності у визначенні понять та при використанні знань для вирішення практичних завдань, не вміє доказово обґрунтовувати свої судження
«Незадовільно»	2	Студент має розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань
	1	За повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу або відмову від відповіді (як правило, на практиці не використовується)

П'ятибальна вітчизняна шкала оцінювання була запроваджена у 1918 році і з того часу зазнала певних змін. Зокрема, оцінка «незадовільно» (бал 1) використовувалась дуже рідко, а починаючи з 50-х років все менше стала використовуватись і оцінка «незадовільно» (бал 2). Отже, фактично у вищій школі п'ятибальна шкала перетворилась у чотирибальну [2, с. 138]. Діапазон позитивних оцінок шкали звузився до трьох, що ускладнює процес оцінювання індивідуальних результатів навчання студентів. Такий стан речей неодноразово критикувався освітянами в педагогічній літературі [3, с. 19; 4, с. 306].

У вищій школі викладачі-практики часто для розширення діапазону чотирибальної шкали використовують додаткові проміжні оцінки у вигляді знаків «плюс» та «мінус» і реально отримують три градації п'ятірки, три – четвірки і три – трійки та двійку. Отже, неофіційно вони використовують десятибальну шкалу оцінювання. Відомий факт використання диференціації четвірки в дореволюційних

середніх навчальних закладах Росії, наприклад, Марійському інституті шляхетних дівиць: хороші знання, дуже хороші, вельми хороші [2, с. 138].

Зрештою загальноосвітня школа у 2000 році перейшла на 12-бальну шкалу оцінювання [5, с. 48]. Наступного 2001 року система професійно-технічної освіти запровадила також нову шкалу. Цікаво відзначити, що впродовж 2003-2004 років намітилась тенденція використання 12-бальної шкали оцінювання навіть окремими вітчизняними вищими навчальними закладами.

У світовій освітянській практиці існують різноманітні оцінювальні шкали результатів навчання, які успішно використовують як цифровий діапазон від трьох до ста балів так і літери [6, с. 29]. На рубежі XIX - XX століть у вищій освіті почала впроваджуватись стобальна, відсоткова шкала. Вона базується, як правило, на нормативній компоненті, що дозволяє оцінювати досягнення кожного студента відносно певної норми, за яку приймаються усереднені досягнення групи.

Модернізацію системи оцінювання в 90-х роках XX століття дослідники пов'язують з розширенням спектру державних освітніх закладів і інтенсивним розвитком недержавних та приватних шкіл [3, с. 189]. Інтеграційні процеси у вищій освіті під егідою Болонської Декларації, що пов'язані зі створенням єдиного європейського освітнього простору, об'єктивно зумовили необхідність об'єднати зусилля країн-учасниць для вирішення спільної проблеми – взаємовизнання результатів навчання студентів за кордоном. Результатом роботи експертів Європейської комісії впродовж 1988-1995 років стала шкала ECTS, розроблена на основі статистичних даних 80 навчальних закладів-учасників ECTS (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала ECTS

Оцінка ECTS	Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Показник
A	10	«Відмінно» – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
B	25	«Дуже добре» – вище середнього рівня з кількома помилками
C	30	«Добре» – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
D	25	«Задовільно» – непогано, але зі значною кількістю недоліків
E	10	«Достатньо» – виконання задовольняє мінімальні критерії
FX	–	«Незадовільно» – потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік
F	–	«Незадовільно» – необхідна серйозна подальша робота

Для успішного використання шкали ECTS у практичній роботі автори дослідження пропонують використовувати співвідношення оцінок ECTS з відомою шкалою Б. Блума відповідно до таблиці 3.

Таблиця 3

**Співвідношення рівнів шкал Б. Блума та ECTS
і діючої чотирибальної шкали успішності студентів**

Рівень	Шкала Блума	Шкала ECTS	Діюча чотирибальна шкала
	Показник	Оцінка	Оцінка
Оцінювання	Засвоєння і розуміння інформації певної навчальної дисципліни, що дозволяє студенту самостійно критично оцінити публікації або доповіді з певної тематики, а також якість засвоєння цієї дисципліни іншими студентами, об'єктивна самооцінка тощо	A – «відмінно»	5
Синтез	Здатність пояснювати феномен чи інформацію, створювати певні класифікації, відкидати неправильні припущення	B – «дуже добре»	4
Аналіз	Вміння аналізувати отриману інформацію, окремі елементи, висловлювати припущення, гіпотези та робити певні висновки на основі аналізу фактів	C – «добре»	
Втілення	Вміння визначати і застосовувати одержану абстрактну інформацію для вирішення практичного завдання	D – «задовільно»	3
Розуміння	Переклад на рідну мову і виклад чи наведення зрозумілих ілюстрацій та прикладів, власна інтерпретація наданої інформації	E – «достатньо»	3
Знання	Визначення, терміни, окремі факти, основні методики, класифікації і категорії, що відносяться до певної навчальної дисципліни	FX – «недостатньо»	2
Не досягнуто жодного рівня		F – «незадовільно»	

На нашу думку, використання в якості показників рівнів навчальних цілей характеристик основних етапів пізнавальної діяльності людини може здійснюватися шляхом удосконалення діючої шкали оцінювання результатів навчання студентів на основі застосування компетентнісного підходу.

Шкала ECTS є засобом переведення національних оцінок мобільних студентів в інші системи оцінювання в межах єдиного європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Очевидно, що шкала ECTS є гнучкішою у порівнянні з вітчизняною. Вона дає чіткіше уявлення про ступінь досягнення студентами

основних освітніх цілей у процесі навчання за рахунок розширення діапазону оціночних категорій. Як видно з таблиці 2, однією з основних трудностей, з якою зіткнулись навчальні заклади при виконанні Наказу МОНУ №48 від 23.01.2004 року «Про впровадження педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу», є встановлення співвідношення шкал оцінювання: ECTS та вітчизняної, а саме диференціація вітчизняних оціночних суджень «добре» на оцінки ECTS – B та C, «задовільно» на – D та E, «незадовільно» на – FX та F. Фактично чотирибальна вітчизняна шкала потребувала гармонізації із семибальною європейською. В той же час у Тимчасовому положенні згаданого Наказу запропоновано співвідношення трьох шкал: вітчизняної 4-бальної, 100-бальної та шкали ECTS (табл. 4) [4, с. 50].

Таблиця 4

Співвідношення шкал оцінювання навчальних досягнень студентів за рекомендаціями МОН України

За шкалою ECTS	За вітчизняною шкалою	За шкалою навчального закладу (як приклад)
A	5 (відмінно)	90–100
BC	4 (добре)	75–89
DE	3 (задовільно)	60–74
FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	35–59
F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	1–34

Оскільки на той час у вищій освіті не було напрацьовано механізму переходу від вітчизняних оцінок до оцінок ECTS, то ВНЗ почали використовувати стобальну шкалу для опосередкованого оцінювання результатів навчання і переведення їх у вітчизняну чотирибальну систему оцінок та ECTS, методика використання яких є різною. Стобальна (відсоткова) шкала поширена у багатьох країнах світу, зокрема, США. Вона базується на системі показників (норм) – сумі балів від 1 до 100, що встановлені емпірично для різних оцінок. Використання цієї шкали передбачає накопичувальний принцип її застосування, в той час як 4-бальна критеріальна шкала оцінювання застосовується для визначення рівня навчальних досягнень студента відносно прийнятих у вищій освіті критеріїв шляхом присудження певної оцінки без додаткових обчислень і маніпуляцій з нею.

У результаті педагогічного експерименту на базі Хмельницького національного університету (ХНУ) в 2004–2005 навчальному році щодо практики опосередкованого оцінювання результатів навчання за нормативною стобальною (відсотковою) шкалою та переведення їх у вітчизняну чотирибальну систему оцінок та ECTS виявлено, що:

- знижується рівень мотивації досягнення високих навчальних результатів студентом після досягнення ним певної межі балів з навчальної дисципліни;
- збільшуються обсяги часу, що витрачає викладач на облік результатів навчання студентів та їх оцінювання, і як наслідок, процес оцінювання перетворюється на формальний;
- відсутній досвід використання 100-бальної системи оцінювання у вітчизняній вищій школі;
- утруднюється процес об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студента у зв'язку з необхідністю присудження балів за різні види навчальних робіт та диференціації суми балів за різні ступені виконання цих видів робіт студентом;
- відсутні єдині адекватні критерії дискретного і загального оцінювання знань та умінь студентів з різних навчальних дисциплін, що призводить до суб'єктивності у процесі оцінювання результатів навчання студентів навіть у межах однієї дисципліни;
- чинні критерії оцінювання знань студентів з різних навчальних дисциплін науково не обгрунтовані.

Таблиця 5

Співвідношення чотирибальної шкали оцінювання навчальних досягнень студентів та шкали ECTS, запроваджене у ХНУ

Оцінка ECTS	Інтервальна шкала переходу	Вітчизняна оцінка	
A	4,75–5,00	5	ВІДМІННО – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків
B	4,25–4,74	4	ДОБРЕ – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4	ДОБРЕ – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3	ЗАДОВІЛЬНО – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	2,75–3,24	3	ЗАДОВІЛЬНО – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,74	2	НЕЗАДОВІЛЬНО – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Отже, сьогодні в університеті прийнята модель контрольно-оцінювальної системи навчальних досягнень, що базується на таких основних елементах: навчальні параметри, структура знанневих компонентів дисципліни, критерії, шкала

оцінювання, інтервальна шкала переходу до оцінок ECTS, форми підсумкового і поточного контролю. Відповідно запроваджене співвідношення вітчизняної шкали оцінювання та ECTS, яке дозволяє об'єктивно оцінити результати навчальних досягнень студентів через інтервальну шкалу переходу (табл. 5). Слід зазначити, що діюча інтервальна шкала переходу від вітчизняних оцінок до оцінок ECTS, яка використовується в університеті з 2005 року, коригувалась декілька раз з метою наближення співвідношення оцінок за шкалою ECTS.

Вона уточнювалась на підставі аналізу статистичних даних результатів екзаменаційних сесій, отриманих впродовж певних періодів навчання студентів, які навчаються за одним напрямом підготовки (або групою споріднених напрямів). Водночас, розробники інтервальної шкали переходу свідомі того, що ніяка її зміна не призведе до будь-яких позитивних результатів без розробки науково-обґрунтованих критеріїв оцінювання для різних предметних галузей, а також дотримання процедури об'єктивного прозорого оцінювання навчальних досягнень студентів.

На думку багатьох вітчизняних та зарубіжних педагогів (А. Алексюк, Є. Шиянова, Н. Тализіна, І. Лернер, І. Підласий, В. Беспалько), оцінювання може суттєво сприяти підвищенню якості знань, умінь та навичок студентів, однак якщо є недоліки в дидактико-методологічній організації навчання, то навіть найдосконаліша методика оцінювання не зможе покращити його результатів [6, с. 146]. Більше того, оцінювання потрібно інтегрувати в навчальний процес на етапі його планування. В такому випадку викладач може суттєво підвищити ефективність навчального процесу за рахунок заздалегідь сформульованих кінцевих результатів навчання і об'єктивної інформації щодо їх досягнення студентами.

Зауважимо що, у переважній більшості навчальних закладів Європи фактично використовуються національні шкали оцінок, а використання шкали ECTS є доволі обмеженим.

Висновки результатів дослідження. Отже, удосконалення підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів посилюється інтеграційними процесами в Європі, у яких задіяна Україна, як учасниця Болонського процесу. Намітилась тенденція поступового переходу до більш складних методик оцінювання та застосування багатобальних оцінювальних шкал, диференційованих підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів. Перевірка ефективності запровадженої контрольної-оцінювальної системи навчальних досягнень студентів у ВНЗ України дозволяє стверджувати про очевидні переваги такого підходу: зникає одночасне використання різних систем оцінювання у вітчизняній вищій школі, процес контролю базується на добре відомій викладачам чотирибальній шкалі оцінювання; зменшується час на процедури оцінювання і підведення підсумків з дисципліни. Використання

інтегральної шкали переходу дозволяє гармонізувати вітчизняну шкалу оцінювання та шкалу ECTS; без додаткових зусиль і витрат часу фіксувати результати навчання студентів за прийнятою Болонською декларацією шкалою ECTS та видавати додаток до диплому європейського зразка, що значно розширює можливості працевлаштування молодого фахівця на європейському ринку праці.

Література

1. Семушина Л. Г. Содержание и технология обучения в средних специальных учебных заведениях / Л. Г. Семушина, Н. Г. Ярошенко. – М. : Мастерство, 2001. – 272 с.
2. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 544 с.
3. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе : учеб. пособ. для вузов / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
4. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс / И. П. Подласый. – М. : Владос, 1999. – 345 с.
5. Барановська О. Сучасна модель оцінювання навчальних досягнень учнів: переваги і недоліки / О. Барановська // Рідна школа. – 2000. – № 7. – С. 48–50.
6. Біляковська О. О. Дидактичні засади оцінювання навчальних досягнень старшокласників в умовах модульного навчання: дис... канд. пед. наук : 13.00.09 / Ольга Орестівна Біляковська. – К., 2008. – 236 с.